

Aleksi Kaleniukselle:

Korkeakoulutuksen kansainvälisen tason mittaaminen

OSMO KIVINEN & JUHA HEDMAN

Aleksi Kalenius (2016) ei voi uskoa, että kirjoituksemme (Kivinen & Hedman YP 1/2016) käsittelee kirjaimellisesti korkeakoulutuksen kansainvälistä tasoa eikä koko työikäisen väestön koulutustasoa. Kaleniuksen mukaan kyseenalaistamme hänen väitteensä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrän hitaasta kasvusta, vaikka tosiasiassa kirjoituksemme ei käsittele minkäänlaisia määrällisiä muutoksia. Edelleen hän tuomitsee tapamme mitata korkeakoulutuksen kansainvälistä tasoa vähintään kandidaatintutkinnon suorittaneiden ikäluokkaosuuksilla, vaikka OECD (2015a) menettelee samoin. Euroopan Komission (2016) yksi johtopäätös puolestaan on, että suomalaisen koulutusjärjestelmän tulokset enimmäkseen ylittävät niin EU:n keskitason kuin EU:n laajuiset tavoitetasot.

Kalenius pyrkii ennustamaan työvoiman kehityskulkuja tarkastelemalla 1990-luvulla opistotutkinnon suorittaneiden lukumääriä. Itse lähemme siitä, että peruutuspeiliin katsomisen sijaan nimenomaan nuorimpien korkeakoulututkinnon suorittaneiden ikäluokkaosuuksien nojalla voi järjestelmällisesti arvioida työvoiman koulutustasoa jopa vuosikymmeniksi eteenpäin. Sen jälkeen kun Suomi otti käyttöön Bolognan mallin, kaikki meillä suoritettut toisen asteen jälkeiset tutkinnot ovat joko kandidaatin tai maisterin tutkintoja. Analyysimme kandidaatin tutkinnon suorittaneista kaikkiaan 33 OECD-maassa osoittaa Suomen nuorimpien ikäluokkien yltävän kärkekastiin 45 prosentin osuudellaan, joka ylittää 10 prosenttiyksiköllä OECD:n keskiarvon. Koskaan aiemmin työmarkkinoille saapuvissa suomalaisikäryhmissä ei ole ollut näin runsaasti korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Ottamassaan metodiasiantuntijan roolissa Kalenius opastaa meitä siinä, mitä *odds ratio* tarkoittaa ja mitä sillä mitataan. Viimeisten viiden toista vuoden aikana olemme itse osallistuneet

kansainvälisissä ja kotimaisissa referoiduissa aikakauslehdissä koulutusmahdollisuuksien tasavertaisuuden mittaamisesta ja odds ratioista käytyihin keskusteluihin. Niissä Kaleniuksen odds ratioilla harjoittamat terminologiset sanaleikit olisivat yhtä tyhjän kanssa.

Kaleniuksen tapailmassa perinteisessä Human capital -ajattelussa väestön koulutustasosta päätellään työmarkkinoilla tarjolla olevan osaamisen taso. Tuoreimmat kansainväliset tutkimukset (Pritchett 2013; Hanushek & Woessmann 2015) kuitenkin osoittavat, että kouluvuosien määrällä mitatut koulusaavutukset eivät riitä kuvaamaan sellaista osaamispääomaa, jonka voi odottaa koulun ulkopuolisessa maailmassa kääntyvän tietotalouden keskeiseksi tekijäksi. Sen sijaan OECD:n toteuttamat kansainvälisesti vertailukelpoiset, PIAACin kaltaiset kognitiivisen osaamisen mittaukset, jäsensivät hyvin globaalissa taloudessa tarjolla olevaa tietopääomaa. Se, että korkeakoulututkinnon suorittaneet nuorimmat suomalaisikäryhmät sijoittuvat numerotaitotestissä verokimmaiten kärkeen lupaa hyvää nuorille itselleen, mutta myös koko suomalaiselle tietotalouskehitykselle. Kun esitimme, että nuorisoiäloukkien etevyyden vuoksi Eric Hanushek ja Ludger Woessmann (2015) ennakoivat Suomelle valoisaa tulevaisuutta, Kalenius keksi ilmoittaa, ettei tämä väite saa tukea käytetystä lähteestä. Vähänkin edes lehteilemällä puheena olevaa teosta hän olisi voinut huomata väitteensä perättömäksi.

Arvioidessaan odds ratioiden avulla eriarvoisuutta korkeakoulutuksessa OECD (2015b) havaitsee koulutusmahdollisuuksien tasavertaisuuden edenneen pisimmälle Suomessa ja Koreassa. Tämä tieto yhdistettynä nuorten suomalaisikäluokkien erinomaiseen menestykseen PIAACin numerotaitotestissä osoittaa, että ”lahjakkuusreservien esiin kaivamisessa” Suomi on kansainvälistä kärkeä.

KIRJALLISUUS

Euroopan Komissio: SWD(2016) 94 final. Suomen maaportti 2016. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_finland_fi.pdf

Hanushek, Eric & Woessmann, Ludger: The Knowledge Capital of Nations – Education and the Economics of Growth. Cambridge, Massachusetts and London, England: The MIT Press, 2015.

Kalenius, Aleksi: Jotain väärin mitattua, jotain väärin lainattua. Vastaus Osmo Kiviselle ja Juha Hedmanille. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016), 2, 227–230.

Kivinen, Osmo & Hedman, Juha: Suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälinen taso on väitettyä parempi – mahdollisuuksien tasa-arvo ja korkea osaa-

minen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016) 1, 87–96.

OECD: Education indicators in Focus, No 37, 2015 <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jm5hl10rbtj.pdf?expires=1462798724&id=id&accname=guest&checksum=8B4A9BC7D5CB011811499D3C2941B5D3>, 2015a.

OECD: Education indicators in Focus, No 28, 2015 http://www.oecd-ilibrary.org/education/are-young-people-attaining-higher-levels-of-education-than-their-parents_5js7lx8zx90r-en, 2015b.

Pritchett, Lant: The rebirth of education: Schooling ain't learning, Washington, DC: Center for Global Development. Brookings Institutions Press, 2013.

Osmo Kiviselle ja Juha Hedmanille: Tasosta, muutoksesta ja termeistä

ALEKSI KALENIUS

Osmo Kivinen ja Juha Hedman vastaavat artikkeleistaan saamaansa kritiikkiin, mutta terminologia- ja tulkintaongelmat jatkuvat.

Kirjoittajat kiistävät käsittelevänsä määrällisiä muutoksia mutta argumentoivat harhaanjohtavasti korkeakoulutettujen määrän ajallisella vertailulla. Korkeakoulutettuja nuoria on enemmän kuin koskaan, koska ammattikorkeakoulutetuilla on korvattu 1990-luvun puolivälin yli 180 000 opistoasteen tutkinnon suorittanutta alle 35-vuotiaista sairaanhoitajaa, insinööriä ja niin edelleen. Tutkinnoista tuli korkeakoulututkintoja, mutta koulutuspituudet, palkat ja työtehtävät säilyivät pitkälti ennallaan. Koulutustasoa ei mitata leimoilla eikä poistuvien korvaaminen ole nousua.

Koulutushuippu on alle 35-vuotiaissa ikäluokissa ohitettu niin Tilastokeskuksen koulutustasomittaimella kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneissa. Yliopistokoulutukseen osallistuneiden osuus oli korkeimmillaan vuonna 1981 syntyneillä. Osaamiseltaan parhaita olivat vuonna 1998 toteutetussa aikuisten osaamistutkimus IALS:ssä 1970-luvun lopussa syntyneet ja vuonna 2012 toteutetussa PIAAC-tutkimuksessa 1970–1980-lukujen vaihteessa syntyneet. Puolustusvoimien Peruskoe-1:n parhaat tulokset saavuttivat 1970-luvun lopussa syntyneet.

OECD mittaa korkeaa koulutusta ja sen kehitystä korkea-asteen koulutuksen (*tertiary*) suorittaneilla, joiden osuudessa 25–34-vuotiaat suomalaiset ovat OECD-vertailussa sijalla 20. Näitä tietoja Kivinenkin on käyttänyt jo vuosikymmeniä (Kivinen & al. 1995). Tämän kiistämiseksi annettu lähde ei edes käsittele koulutustasoa, vaan kandidaatti- ja maisteritason tutkinnon suorittaneiden sukupuoli- ja koulutusalaajakaumaa, minkä lähdeluettelosta unohtunut otsikkokin (”Who are the bachelor’s and master’s graduates?”) paljastaa.

Kirjoittajien koulutustasoterminologia tulkinta huojuu yleisesti. Artikkelissaan kirjoittajat tulkit-sivat tertiary-termin viittaavan kaikkiin perusasteen jälkeisen koulutuksen suorittaneisiin, nyt he käyttävät samoja tietoja eri vuodelta kertomaan eriarvoisuudesta korkeakoulutuksessa. Kyse on kuitenkin korkea-asteen koulutuksesta.

KIRJALLISUUS

Kivinen, Osmo & Ahola, Sakari & Kankaanpää Arto: Current and future demand for graduates: problems of comparative analysis. European Journal of Education, Vol. 30, No. 2, Higher Education and Employment (1995), 187–201.